

Blokhin proti Rusku
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)**I. ÚVOD**

Na jednání Kolegia dne 14. prosince 2016 byl představen materiál k rozsudku *Blokhin proti Rusku* (č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016), který se věnoval otázce souladu české právní úpravy řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činu jinak trestném se závěry Evropského soudu pro lidská práva („Soud“) formulovanými v tomto rozsudku. K dispozici je [zde](#).

Členové Kolegia byli následně vyzváni k zaslání svých stanovisek k této otázce. Kancelář vládního zmocněnce obdržela vyjádření od Nejvyššího státního zastupitelství, Nejvyššího soudu, Úřadu vlády a legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti. Obsah zaslaných vyjádření je ve zkratce představen v dalším textu. Kancelář vládního zmocněnce k nim dodává několik poznámek.

**II. TRESTNÍ CHARAKTER ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH DĚTÍ MLADŠÍCH PATNÁCTI LET
DLE HLAVY III ZÁKONA O SOUDNICTVÍ VE VĚCÍCH MLÁDEŽE****1. OBSAH VYJÁDŘENÍ**

Zaslaná vyjádření se kriticky stavěla k otázce, zda je na řízení ve věcech dětí mladších patnácti let dle hlavy III zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže („ZSVM“), nutné pohlížet prizmatem trestní větve článku 6 Úmluvy, neboli zda řízení naplňuje některé z kritérií definovaných Soudem pro posouzení existence trestního obvinění ve smyslu článku 6 Úmluvy. Ze tří kritérií formulovaných Soudem ve věci *Engel a ostatní proti Nizozemsku* (č. 5100/71 a další, rozsudek ze dne 8. června 1976, § 82) se v tomto případě jeví jako klíčové především kritérium druhu a stupně závažnosti sankce.

Vyjádření upozorňovala na odlišné cíle občanskoprávního řízení, které je vedeno o protiprávním jednání dítěte mladšího patnácti let (dále v tomto materiálu jen „dítě“), a řízení trestního, jehož cílem je zjistit, zda byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem, uložit mu spravedlivou sankci a tuto vykonat. Účelem řízení dle ZSVM je, aby bylo vůči dítěti, které se dopustilo protiprávního činu, užito opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále protiprávního jednání zdrželo a našlo si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispělo k odčinění újmy.

Vyjádření rovněž poukazovala na to, že rozdělení skupin dětí na trestně neodpovědné, které v době spáchání provinění nedovršily patnáctý rok věku, a děti trestně odpovědné, které v době spáchání provinění dovršily patnáctý rok a nedovršily osmnáctý rok, plně koresponduje se zásadami vyplývajícími z článku 40 Úmluvy o právech dítěte („ÚPD“). Toto ustanovení rozlišuje, jaké povinnosti mají státy ve vztahu k mladistvým obviněným, obžalovaným nebo uznaným vinným z porušení trestního práva a ve vztahu k dětem, které svým věkem nedosahují hranice trestní odpovědnosti. U trestně neodpovědných dětí je podle čl. 40 odst. 3 písm. b) ÚPD v případě potřeby nutné přijetí opatření k zacházení s nimi bez užití soudního řízení za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk. Tímto rozdělením se řídí i česká právní úprava, která stanoví zcela odlišné procesní podmínky pro děti mladší patnácti let a pro mladistvé.

Vyjádření se nesouhlasně stavěla k názoru, že opatření ukládaná dle ZSVM mají sankční povahu. Argumentováno bylo tím, že soud při ukládání opatření dle ZSVM dbá na výchovné působení na dítě a sleduje jeho preventivní účinek (§ 93 ZSVM). Opatření ukládaná dle ZSVM tedy mají charakter nápravný a výchovný, a nikoli represivní. O tom by měla svědčit i skutečnost, že ochranná výchova, která je nejcitelnějším zásahem do práv nezletilého, je ukládána soudem pro mládež a vykonávána v zařízeních školských, a nikoli zařízeních vězeňského typu. V těchto aspektech shledávala vyjádření výrazné odlišnosti mezi ochrannou výchovou a dalšími opatřeními ukládanými českými soudy a opatřeními v podobě umístění stěžovatele Blokhina na dobu 30 dnů do uzavřeného hlídaného zařízení, v němž byli chovanci podrobeni striktnímu kázeňskému režimu, které Soud hodnotil ve svém rozsudku.

Vyjádření dospívá k závěru, že závěry vyplývající z rozsudku *Blokhin proti Rusku* nelze vztáhnout na české prostředí, neboť opatření, která může soud dítěti mladšímu patnácti let uložit, včetně ochranné výchovy, nemají sankční charakter.

2. KOMENTÁŘ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

2.1. Článek 40 odst. 3 písm. b) ÚPD

Ze zaslanych vyjádření vyvstává otázka, jak by měl být vyložen čl. 40 odst. 3 písm. b) ÚPD, zejména zda jeho text smluvním státům ÚPD znemožňuje trestně neodpovědným dětem v řízení o činu jinak trestném zajistit právní záruky, které jsou obvykle garantovány mladistvým a dospělým obviněným.

Dodržování ÚPD smluvními státy je monitorováno Výborem pro práva dítěte („Výbor“), který prostřednictvím svých všeobecných komentářů vykládá její jednotlivá ustanovení. V komentáři věnovaném právům dětí v soudnictví ve věcech mládeže Výbor doporučuje smluvním státům ÚPD zajistit, aby děti, které nedosahují věkové hranice trestní odpovědnosti, měly k dispozici právní záruky a bylo s nimi zacházeno přinejmenším stejně jako s dětmi staršími.¹ Komentář současně uvádí, že dítě nemůže být formálně odsouzeno a shledáno trestně odpovědným v trestním řízení.² Tento požadavek znamená, že při projednání činu dítěte nemůže být využito trestní řízení v celé své šíři, tak jak je tomu u dospělých obviněných. Doporučení brání tomu, aby bylo dítě v řízení shledáno vinným ze spáchání trestného činu a byla mu uložena trestněprávní sankce. Současně však dle našeho názoru nevyklučuje, aby řízení, ve kterém se projedná čin, jehož se dítě dopustilo, zahrnovalo některé atributy trestního řízení, konkrétně záruky, které posílí procesní postavení dítěte a zmenší riziko neoprávněných či nepřiměřených zásahů do jeho práv. Uvádí-li navíc komentář současně požadavek, aby dětem pod hranicí trestní odpovědnosti byla zaručena stejná práva jako dětem starším, nelze než dojít k závěru, že vybrané instituty týkající se práva na obhajobu a vycházející svou podstatou z trestního procesu musí být použity i ve vztahu k trestně neodpovědným dětem. Zajištění základních právních záruk jako presumpce nevinny, právo na sdělení obvinění, právo nevyprovídat, právo na právní pomoc, právo na přítomnost rodiče či opatrovníka, právo setkat se se svědky a klást jim otázky a právo na opravný prostředek vyžadují v případech všech dětí, které se dostaly do konfliktu s právem, rovněž tzv. *Beijing Rules* přijatá valným shromážděním OSN.³ Na tyto dokumenty odkázal Soud také ve věci *Blokhin proti Rusku*.

¹ Všeobecný komentář č. 10 (2007) Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 25. dubna 2007 (CRC/C/GC/10), bod 33.

² Tamtéž, bod 31.

³ Minimální pravidla pro řízení ve věcech mládeže (“the Beijing Rules”), přijatá Valným shromážděním OSN dne 29. listopadu 1985 (A/RES/40/33), bod 7.1.

Z výše uvedeného se lze domnívat, že zajištění právních záruk spojených s trestním řízením, jako je např. právo na obhájce, dětem, které nedosahují věkové hranice trestní odpovědnosti, ÚPD nejenže nezapovídá, ale naopak v souladu s všeobecným komentářem doporučuje.

2.2. Povaha opatření ukládaných dětem v řízení o činu jinak trestném

Zásadní otázkou je, zda opatření ukládaná dětem v řízení o činu jinak trestném jsou sankční povahy, či nikoli.

Při posuzování sankční povahy detenčního zařízení ve věci *Blokhin proti Rusku* Soud dospěl k závěru o kvazitrestním režimu zařízení, když naznal, že osoby umístěné v zařízení byly vystaveny neustálému dohledu a přísnému kázeňskému režimu. Za klíčové faktory, které ho vedly k tomuto závěru, označil následující:

- zařízení bylo uzavřené a hlídané,
- osoby nemohly prostory zařízení opustit bez předchozího povolení,
- u vstupu do zařízení byla kontrola a alarm, které měly osobám zabránit v útěku,
- dohled nad osobami v zařízení byl přísný a neustálý,
- osoby byly při vstupu podrobeny rutinní osobní prohlídce a byly jim zabaveny osobní věci,
- na dodržování kázně v zařízení dohlíželi dozorcí a jakékoli porušení pravidel bylo trestáno sankcemi.⁴

Z opatření, která má soud pro mládež dle české právní úpravy možnost dítěti uložit, vyvolává stran své sankční povahy největší otazníky zmíněná ochranná výchova. Výkon ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Zákon předpokládá, že děti s uloženou ochrannou výchovou jsou nejdříve umístěny na dobu nepřesahující 8 týdnů do diagnostického ústavu, který provede komplexní vyšetření dítěte, a na základě výsledků tohoto vyšetření, zdravotního stavu a volných kapacit zařízení je dítě umístěno do dětského domova se školou či do výchovného ústavu.⁵

Děti mladší patnácti let s uloženou ochrannou výchovou jsou pak umístovány do výchovného ústavu či dětského domova se školou, často do oddělení specializovaného na výchovně léčebnou péči, které jsou určeny pro děti s extrémními poruchami chování.⁶ Jedná se o zařízení s nejpřísnějším režimem, ve kterém vyhláška vyžaduje zvláštní personální a odborné zajištění z hlediska počtu i specializace personálu.

Z právní úpravy a poznatků veřejného ochránce práv lze shrnout, že výchovné skupiny ve výchovných ústavech a dětských domovech se školou, do nichž jsou umístěny děti s uloženou ochranou výchovou, vykazují následující charakteristiky:

- zařízení jsou uzavřená a hlídaná⁷ (stavebně technickým prostředky; ředitel může rozhodnout o umístění audiovizuálních systémů,⁸ využívány jsou mříže, katry na chodbách a kamery⁹),

⁴ *Blokhin proti Rusku*, č. 47152/06, rozsudek senátu ze dne 14. listopadu 2013, § 107, na který odkazuje i rozsudek velkého senátu v téže věci, § 179.

⁵ Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 109/2012 Sb..

⁶ Ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) vyhlášky č. 438/2006 sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

⁷ Veřejný ochránce práv tyto ústavy označuje jako vysoce uzavřené s tím, že děti v nich tráví většinu času v úzkém kolektivu své výchovné skupiny bez kontaktu s jinými dětmi. Shledává rovněž, že hodnotící systémy, které jsou v zařízeních uplatňovány, jsou ve svém principu pojaty jako absolutní dohled nad činností a projevy dětí. V některých ústavech ochránce narazil na skleněné průzory ve dveřích do pokojů, které značně omezují

- děti nemohou zařízení opustit bez předchozího povolení¹⁰ (které dostanou teprve za odměnu v případě dobrých výsledků v hodnocení¹¹),
- děti nemají právo přijímat jakékoli návštěvy, ale pouze osoby stanovené zákonem, další osoby teprve za odměnu. V odůvodněných případech jsou tyto návštěvy uskutečňovány se zrakovou či zvukovou kontrolou pracovníka zařízení,¹²
- děti se musí při návratu z vycházky podrobit osobní prohlídce v individuálních případech,¹³ v zařízení ale mohou užívat své osobní věci,
- v zařízeních nejsou zaměstnání dozorci, ale pouze pedagogičtí pracovníci a další specialisté. Kázeňská opatření jsou založena spíše na pozitivní motivaci dětí (dětí jsou odměňovány spíše než trestány).¹⁴

Z výše uvedeného lze usuzovat, že i česká právní úprava a praxe výkonu ochranné výchovy zahrnují některá bezpečnostní a režimová opatření, jež nezanedbatelnou měrou omezují svobodu a soukromí dětí, kterým byla ochranná výchova uložena. Nelze tudíž vyloučit, že nařízení ochranné výchovy by Soud s ohledem na výše popsané charakteristiky předmětných zařízení hodnotil jako opatření, které v sobě nese sankční prvky, a dospěl stejně jako ve věci *Blokhin proti Rusku* k závěru o použitelnosti trestní části článku 6 Úmluvy.

III. PRÁVO DÍTĚTE NA POVINNÉ PRÁVNÍ ZASTOUPENÍ

1. OBSAH VYJÁDŘENÍ

K otázce potřeby povinného právního zastoupení dítěte upozorňovala vyjádření na specifický význam fáze prověřování pro budoucí řízení o činu jinak trestném. Úkolem policejního orgánu je v této fázi objasnit a zadokumentovat průběh protiprávního jednání – činu jinak trestného, kterého se dítě dopustilo. Policejní orgán v této fázi toliko získává vysvětlení. Jelikož dosud nebyl nikdo obviněn, podání vysvětlení není výsledkem a nesměřuje na obviněného, nýbrž obecně na jakékoliv fyzické a právnické osoby a státní orgány [§ 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu]. Dokazování se provádí až před soudem pro mládež.

Pokud by měl být zaveden institut nutné obhajoby pro každou osobu mladší patnácti let, která vstupuje do kontaktu s policií, musela by mít „obhájce“, i když by nebylo před čím ji obhajovat. „Obhajován“ by tedy byl i ten, kdo by vypovídal v pozici svědka či oběti. Před čím, proč, jak a za jakým účelem by taková osoba byla obhajována, není zřejmé.

Vyjádření dále uváděla, že práva dítěte při podání vysvětlení v předprocesní fázi jsou účinně zajištěna jinými cestami než formou povinného právního zastoupení. O podání vysvětlení dítětem mladším patnácti let je především předem nutné vyrozumět zákonného zástupce nebo opatrovníka dítěte.¹⁵ Z této zásady existuje výjimka v případě, že provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění

soukromí dětí na pokoji (viz Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy (2011), str. 140, dostupná [zde](#)).

⁸ Ustanovení § 15 zákona č. 109/2012 Sb.

⁹ Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, str. 107.

¹⁰ Ustanovení § 20 odst. 3, zákona č. 109/2012 Sb.

¹¹ Ustanovení § 21 odst. 4.

¹² Ustanovení § 21 odst. 4.

¹³ Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, str. 80.

¹⁴ Tamtéž, str. 140.

¹⁵ Ustanovení § 158 odst. 5 trestního řádu.

zákonného zástupce či opatrovníka nelze zajistit. Policejní orgán má povinnost vyrozumět o úkonu podání vysvětlení také orgán sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“).¹⁶ I za výjimečných okolností, kdy se nepodaří zajistit účast zákonného zástupce, jsou tak práva dítěte díky OSPOD, jehož pracovníci jsou speciálně školeni na práci s dětmi, spolehlivě zajištěna. Nezletilý jako jakákoli jiná osoba podávající vysvětlení má rovněž právo na právní pomoc advokáta. Některá vyjádření však současně připouštěla, že k tomu, aby mělo dítě při podání vysvětlení advokáta, v praxi nedochází.

Vyjádření pak dospívala k závěru, že zavedení institutu nutné obhajoby v rámci předprocesní fáze trestního stíhání se nejeví jako opodstatněné a stávající právní úpravu není nutné ve vazbě na rozsudek ve věci *Blokhin proti Rusku* měnit.

Jedno z vyjádření uvádělo, že pokud by i přes výše uvedené výhrady byly shledány podstatné důvody pro to, aby dítě mladší patnácti let bylo v této předprocesní fázi řízení zastoupeno advokátem, lze uvažovat o rozšíření působnosti institutu opatrovníka ve smyslu § 91 odst. 2 ZSVM i na tuto fázi řízení.

2. KOMENTÁŘ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

K námitce, že v případě zavedení povinného právního zastoupení dítěte při podání vysvětlení by docházelo k tomu, že by bylo obhajováno i dítě podávající vysvětlení v pozici svědka, a nikoli pouze v pozici podezřelého ze spáchání činu jinak trestného, je vhodné provést srovnání s právní úpravou řízení ve věcech mladistvých. Ustanovení § 42 odst. 2 ZSVM vyžaduje, aby mladistvý měl obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu provedeny úkony dle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných. Pokud tedy platná právní úprava v případě mladistvých účast obhájce na úkonech před zahájením trestního stíhání předpokládá a předprocesní fáze řízení u dětí mladších patnácti let probíhá taktéž dle trestního řádu, zdá se být zavedení totožného institutu v případě dětí, které se nachází ve zcela srovnatelné situaci, jako možné.

Dále vyvstává otázka, zda jsou procesní práva dítěte podávajícího vysvětlení účinně zajištěna přítomností jeho zákonného zástupce nebo opatrovníka, případně zástupce OSPOD. Sociální pracovník, který je zaměstnancem OSPOD, je vyškolen pro práci s dětmi a je tak schopen adekvátně reagovat v situacích, kdy by dítě bylo například vystaveno přílišnému stresu. Pracovník OSPOD však nemá vzdělání, které by mu umožnilo poskytnout dítěti při podání vysvětlení kvalifikovanou právní radu. Sociální pracovník nemusí být schopen dohlédnout na to, zda bylo dítě poučeno o svém právu nevyprávět a neobviňovat sebe sama a zda jsou další úkony policejního orgánu prováděny zákonným způsobem. To platí obdobně i v případě účasti zákonného zástupce či opatrovníka dítěte. V jejich případě navíc trestní řád stanoví toliko povinnost, aby byli o úkonu vyrozuměni, a nikoli jejich právo se účastnit podání vysvětlení dítětem mladším 15 let. Lze si tak představit situace, kdy zákonný zástupce či opatrovník bude o podání vysvětlení vyrozuměn, avšak nebude tomuto úkonu přítomen. Zákonem stanovená možnost právní pomoci advokáta při podání vysvětlení není, jak bylo uvedeno výše, v praxi téměř vůbec využívána, a tak k účinnému zajištění práv dítěte taktéž nepřispívá.

I pokud bychom nedospěli k závěru o použitelnosti trestní části článku 6 na ochrannou výchovu, stávající úprava vyvolává otázky z pohledu článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. Jak bylo popsáno výše, ochranná výchova, kterou lze uložit jak dětem mladším patnácti let v souvislosti se spácháním činu jinak trestného, tak i osobám mladistvým, které byly shledány vinnými ze spáchání provinění, výrazným způsobem zasahuje nejen do práva na svobodu, ale také do práva na respektování soukromého a rodinného života, které je chráněno článkem 8 Úmluvy. Ačkoli se tyto dvě skupiny nezletilých nacházejí ve srovnatelném postavení, mají k dispozici odlišné procesní záruky ochrany práv chráněných článkem 8. Zatímco mladiství v řízení, v němž jim může být toto ochranné opatření

¹⁶ Ustanovení § 24 odst. 2 věty druhé a třetí zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

uloženo, požívají všech práv obviněného, děti mladší patnácti let tyto procesní záruky k dispozici nemají. Je tedy otázkou, zda pro odlišný rozsah práv těchto dvou skupin existují dostatečné důvody a zda stávající stav není v rozporu se zákazem diskriminace.

IV. PRÁVO NA VÝSLECH SVĚDKŮ

1. OBSAH VYJÁDŘENÍ

Vyjádření dále namítala, že zajištění kontradiktornosti v předprocesním stádiu je z povahy věci vyloučeno, neboť neprobíhá žádné řízení, které by bylo vedeno vůči konkrétní osobě a že kontradiktornost v řízení před soudem je již nyní plně zajištěna. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činu jinak trestném je řízením ve věcech péče soudu o nezletilé, které je nesporným řízením upraveným zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). I nesporné řízení je však řízením kontradiktorním.

Dále bylo zdůrazňováno, že postup před zahájením trestního stíhání v případě činu jinak trestného je prováděn výlučně za účelem „předběžného“ a pro soud pro mládež nezávazného zjištění, zda lze mít za to, že se dítě mladší patnácti let dopustilo činu jinak trestného a bylo schopno posoudit jeho protiprávnost.

Záznam o podání vysvětlení nemá žádnou specifickou vyšší důkazní hodnotu, je standardním listinným důkazem. Soud tedy nevychází pouze z toho, co dítě uvedlo při podání vysvětlení, a provádí další důkazy. Soud je podle § 20 ZŘS povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a není přitom omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci. Soud pro mládež musí vždy konat ústní jednání, ve kterém musí být zjištěn názor dítěte k předmětu jednání. Dítě musí být v řízení v zásadě vyslechnuto; od výslechu dítěte však lze upustit, jestliže bylo jednání dítěte, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jinak.¹⁷

2. KOMENTÁŘ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

Zaslaná vyjádření shodně uvádí, že úřední záznamy sepsané v předprocesní fázi řízení o podaných vysvětleních mají u soudu povahu toliko listinného důkazu. To má ovšem za následek, že soud pro mládež může své závěry opřít i o podaná vysvětlení svědků uvedená v těchto úředních záznamech, o která by své rozhodnutí v řízení vedeném dle trestního řádu opřít nemohl. V dokazování před trestním soudem se totiž uplatňuje zásada *ústnosti* a výjimky z této zásady jsou přípustné pouze za splnění striktních podmínek uvedených v § 211 trestního řádu. Tyto výjimky je třeba uplatňovat s ohledem na práva obviněného na obhajobu, podle kterého právo na spravedlivý proces vyžaduje, aby mohl obviněný v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě.

Porušení tohoto práva Soud konstatoval ve věci *Blokhin proti Rusku*, kde shledal, že došlo k porušení zásady kontradiktornosti řízení, jelikož stěžovatel neměl možnost vyslechnout svědky, jejichž výpovědi byly rozhodující pro rozhodnutí soudu o stěžovatelově vině.¹⁸

Z výše uvedeného vyplývá požadavek, že pokud dítě, resp. jeho právní zástupce nemělo v předprocesní fázi možnost klást otázky svědkům, na jejichž výpovědi má být založen závěr soudu o tom, že se dítě dopustilo činu jinak trestného, nelze vycházet toliko z listinných důkazů a mít za to, že

¹⁷ Ustanovení § 92 odst. 1 ZSVM.

¹⁸ Rozsudek *Blokhin proti Rusku*, cit. výše, § 217.

věc byla spolehlivě prokázána jinak. Tyto svědky musí soud v každém případě za účasti dítěte, resp. jeho právního zástupce vyslechnout. V opačném případě by obdobně jako ve věci *Blokhin proti Rusku* mohlo dojít k porušení jeho práv chráněných čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

I v případě, že bychom dospěli k závěru, že na dané řízení není článek 6 Úmluvy ve své trestní větvi použitelný, pak na základě článku 8 ve spojení s článkem 14 Úmluvy by dětem mladším 15 let měla být poskytnuta obdobná procesní ochrana, jako mladistvým. Dítě mladší 15 let, resp. jeho právní zástupce, tedy v zásadě musí mít možnost v řízení před soudem vyslechnout svědky, jejichž výpověď je pro závěr soudu o uložení ochranného opatření významná. Neznamená to však, že by museli být vždy vyslechnuti všichni svědci bez výjimky. Lze předpokládat, že podobně jako v případě § 211 trestního řádu by byly připuštěny výjimky, za kterých by bylo možné v řízení přečíst záznam o výpovědi svědka, činit z něj skutkové závěry o dokazovaných skutečnostech a opřít o něj rozhodnutí soudu.

Dle našeho názoru je tak pro zachování procesních práv dítěte v řízení nezbytné, aby soud pro mládež vždy svědky, jejichž výpověď je pro závěr soudu, že se dítě dopustilo činu jinak trestného, významná, vyslechl a dal dítěti, resp. jeho právnímu zástupci možnost klást jim otázky, a to ať již se na dané řízení vztahuje čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, či nikoli. Stávající právní úprava sice nebrání tomu, aby soud pro mládež tyto svědky předvolal a vyslechl je, současně ale stávající znění ZSVM a podpůrně použitelných předpisů dle našeho názoru ani výslovně nevyžaduje. Povinné právní zastoupení dítěte před soudem je bezesporu významnou zárukou práv dítěte, avšak pokud není svědek u soudu vyslechnut, vadu řízení již v této fázi přítomnost právního zástupce zhojit nemůže.

V. KOLEKTIVNÍ STÍŽNOST NA PORUŠENÍ EVROPSKÉ SOCIÁLNÍ CHARTY

České republice byla v nedávné době oznámena kolektivní stížnost *International Commission of Jurist proti České republice* (č. 148/2017) na porušení Evropské sociální charty (dále „Charta“), která se týká právě problematiky řízení ve věcech dětí mladších patnácti let za činy jinak trestné.

Stížnost uvádí, že Česká republika nezajišťuje v soudnictví ve věcech mládeže ve fázi přípravného řízení právní ochranu a účast dětí, které nedosahují věku trestní odpovědnosti, na rovném základě. Stížnost dále namítá nedostatek alternativních opatření, která by byla ve vztahu k dětem, které nedosahují věku trestní odpovědnosti, použitelná namísto řízení před soudem.

Opírá se přitom o článek 17 Charty, který zakotvuje právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu ve světle zásady zákazu diskriminace, který je obsažen v preambuli Charty. Článek 17 Charty stanoví: „S cílem zajistit účinné uplatnění práva matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu se smluvní strany zavazují přijmout všechna vhodná a potřebná opatření vedoucí k tomuto cíli, včetně zřizování nebo provozování vhodných institucí nebo služeb.“ Stížnost dále odkazuje na dokument *Conclusions XV-2 Vol. 1, (2001)* vydaný Evropským výborem pro sociální práva, ve kterém se uvádí, že řízení ohledně dětí a mladistvých musí být těmto nezletilým uzpůsobena a musí jim být zajištěny stejné procesní záruky jako dospělým, přičemž řízení ve věcech nezletilých by měla být vedena urychleně.

Autoři stížnosti poukazují na čtyři problémy platné právní úpravy řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činu jinak trestném. Konkrétně se věnují:

- otázce nutné obhajoby dítěte již od prvního úkonu ve věci,
- otázce přístupu k policejnímu spisu,
- právu obdržet rozhodnutí o odložení věci a právu podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek

- a konečně také otázce, zda je nezbytné vést řízení o uložení opatření před soudem pro mládež vždy.

VI. ZÁVĚR

Jak vyplývá z výše uvedeného, z názorů, které zazněly na minulém jednání Kolegia, a z podnětu Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva, názory na to, zda stávající pojetí soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let vyhovuje mezinárodním závazkům České republiky, se různí.

Kancelář vládního zmocněnce se domnívá, že zejména absence právního zastoupení dítěte při podání vysvětlení a zajištění práva na výslech svědků vyvolává závažné otázky z pohledu článku 40 Úmluvy o právech dítěte, čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) a d), případně článku 14 ve spojení s článkem 8 Evropské úmluvy o lidských právech, a článku 17 Evropské sociální charty. Tyto pochybnosti vedou k závěru, že by bylo vhodné zavést povinné právní zastoupení a zajistit účinné naplnění práva na výslech svědků, a to nejen z důvodu možného nesouladu stávajícího stavu s mezinárodními závazky České republiky, potažmo tedy ústavním pořádkem, ale i proto, že podle všeho nejsou významné praktické překážky, které by bránily tomuto zvýšení procesních záruk v řízení týkajícím se dětí. Alternativně lze též vyčkat výsledku řízení před Evropským výborem pro sociální práva a další kroky zvažovat teprve v návaznosti na jeho závěry ve věci popsané kolektivní stížnosti.